

WORLD POLITICS

Print Issn: 2383-0123

Online Issn: 2538-4899

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

Emotions and Cognitions in Post-Revolution Iran's Foreign Policy in the Light of Historical Lived Experiences

Shahla Najafi^{1*} Mehdi Zibaei²

1. *Corresponding Author*, Ph.D. Candidate in Iran's Affairs, at Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran. E-mail: shahla.najafi10@gmail.com
2. Assistant Professor in department of political science and International Relations, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran. E-mail: zibaei@soc.ikiu.ac.ir

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Emotions,
Historical Lived
Experiences,
Iran's Foreign Policy,
Emotional Politics

Article history:

Received July 1, 2023
Received in revised form
January 27, 2024
Accepted March 15, 2024
Published Online
March 17, 2024

ABSTRACT

Politics has been affected by studies of emotions and cognitions. This discussion in the field of politics in the framework of political psychology has found a special point in the studies of politics in general and foreign policy in particular. Therefore; the previous duality of reason/ emotion is rejected, and these are, not only not in conflict with each other, but for decision-making, the emotional and rational-reasoning parts of the brain are engaged together. One of the variables that provokes emotions is historical lived experiences that affect cognitions and may appear in behavior as consequences. The object of this research is to investigate the role of emotions in Iran's foreign policy decisions. The main question is, which emotions have played more role in cognitions in Iran's foreign policy? Generally, five types of emotions that were caused by the historical lived experience of Iranians can be examined in the formal and informal behavior of this country. These emotions are mistrust and anger (toward the United States of America), doubt and hidden sadness (toward Russia), confidence (toward China), fear (deterrence and increasing military capabilities), and love and Empathy (regarding some aligned identities in the region and axis of resistance). This paper will answer the main question by applying the point of view of "emotional politics" theorists

Cite this Article: Najafi, S., & Zibaei, M. (2024). Emotions and Cognitions in Post-Revolution Iran's Foreign Policy in the Light of Historical Lived Experiences. *World Politics*, 12(4), 61-83.
doi: 10.22124/wp.2023.25979.3278

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2023.25979.3278

1. Introduction

Paying attention to emotion-affected behaviors of human beings in politics is a relatively old subject. The study of political psychology points out the role of emotions in politicians' aspects of personality, the factors that affect their decisions and the effects that such decisions have on people's collective life. The subject of the relationship between emotion and perception in politics has earned a special place in political psychology, generally in political studies and particularly in foreign policies. Therefore, former confrontations of reason and emotion are refused. Not only they are not in opposition, but emotional and rational parts of the brain should get involved together. One of the variables that provokes emotions is historical lived experience. It affects perceptions and consequently may show in behaviors. Iran's foreign policy after the revolution is a reflection of historical national emotions in a collective spirit. In other words, inflicted wounds on Iranians' emotions throughout history, who have suffered massive offenses, are noticeable in Iran's macro foreign political orientations after the Islamic revolution. So, this research tries to answer the following question: "How does the subject of emotions affect Iran's foreign policy, people or politicians?" If you analyze foreign policy from a historical and accumulative view and also analyze the role of emotions over a long period, novel aspects would appear for research. From this point of view, Iran's foreign policy after the revolution should be considered a reflection of the national and religious emotions of residents of Iran's current geographical region, that directly or indirectly affects foreign behaviors of governments. Hereof, If the foundations of the identity of citizens and those who are not political elites, national or religious, get overshadowed, the pressure of public opinion may manifest in politicians' behaviors. On the other hand, active politicians of a country have emotions of their own as human beings, so their effect on the foreign behavior of a country can show in two scenarios: First, in decisions made by the effect of emotions in their viewpoint and the formation of their political personalities. Second, their attitude toward other politicians in the process of advancing diplomacy and communicating with leaders of other countries.

2. Theoretical Framework

To analyze the role of foreign policy, three stages can be reviewed: 1) Emotions and decision-making: The role of emotions in the process of decision-making can provide a foundation for understanding the effects of immaterial motives on decisions and the way of conducting them; some emotions create powerful motivators. For example, the emotion of anger can make people willful to punish offenders or seek revenge. 2) Emotions and diplomacy: There is an approach focusing on the matter of how people in direct negotiations with senior foreign leaders' judge their intentions based on the emotional phrases they use. Another approach focuses on the effects of emotional expression on the social dynamics of diplomacy. Leaders negotiating with foreign partners mostly need to judge the

intentions of the opposite party. 3) Emotions and non-elites in foreign policy: Emotions can also affect the process of decision-making in foreign policy by affecting public opinion. Emotional reactions to occurrences can gather people around a political agenda and create new demands for their leaders to act upon.

3. Methodology

A Method is a way of addressing the subject of a theory. As ontology, epistemologies and various epistemological goals are effective in the general methods of wisdom and at the widest level of methodology, different scientific theories affect the research method of understanding the subjects that the theories refer to. Generally, method and theory are related to each other; 1) Their relationship is "directing the method of research" because of the type of research. 2) Theory and method are related to each other because they both belong to "concepts". 3) Method and theory are related to each other because they both belong to theoretical perceptions. Therefore, the method of this research, about the theoretical framework, is based on a qualitative, historical and analytical method.

4. Results & Discussion

Nowadays, it is an emerging matter in foreign policy to study how emotions can mold political perceptions, interests and behaviors of actors and how international actors may try to manipulate, restrain or employ emotions for their political goals. we can measure some of the most important perceptions and tangible manifestations of Iran's foreign behavior based on emotions/ emotional policy in a historical context and based on historical lived experiences. we can categorize this policy by viewing it in a historical context: 1) Trusting (China) because of the history of relationships between the two countries demonstrating that they don't seek imperialistic goals in Iran and both countries are involved in peaceful coexistence. 2) Distrusting (USA) referred to as the "troublesome past" is a live, still active past and current matters are addressed considering the former animosities that are continued. 3) Doubting (Russia) is a challenging matter among people and government. Public opinion is doubtful about relationships with that country considering their near and far memories of it. 4) Empathy (for liberation movements) is based on the Iranians' spirit and Shia culture that considers believing in justice, confronting oppression and supporting the oppressed as elements that reproduce Iran's political power and are the most highlighted elements of the resistance's political language. 5) Insecurity/ fear (about military doctrines) is a result of bitter historical experiences of being targeted by attacks, foreign infiltration, occupation and war. They all result in adopting military doctrines.

5. Conclusions & Suggestions

The matter of interference of emotions and feelings in politics and foreign policy was a result of the confrontation between reason and emotion which put emotions against reason and rationality. That viewpoint saw emotions as an irrational obstacle that blocks logic and rational judgment. Even in a positive view, emotions used to

be seen as irrelevant variables to politics. In the most negative view, emotions have been believed to disrupt or prevent neutral stances in politics and effective political results. However, studies by experts in the field of emotions came to an opposite conclusion. Emotions exist in all aspects of political life, political person and consequently governments. In this research, we tried to study Iran's foreign policy from an "emotional politics" point of view. We identified at least five emotions by reviewing Iran's history and historical lived experiences: Trust, distrust, doubt, fear and empathy. In the end, we concluded that emotions have been effective on Iran's foreign policy after the revolution on two levels, non-elites (people) and elites (politicians).

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۳۳

شاپا الکترونیکی: ۴۸۹۹-۴۸۳۸

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

رابطه احساسات و ادراکات در سیاست خارجی ایران پس‌انقلاب

در پرتو تجربه‌های زیسته تاریخی

شهلا نجفی*^۱ مهدی زیبایی^۲

۱. نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری علوم سیاسی، گرایش مسائل ایران، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران. رایانامه:

shahla.najafi10@gmail.com

۲. استادیار روابط بین‌الملل گروه علوم سیاسی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران. رایانامه: zibaei@soc.ikiu.ac.ir

در باره مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>کلیدواژه‌ها: احساسات و عواطف، تجربه زیسته تاریخی، سیاست خارجی ایران، سیاست عاطفی</p> <p>تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۱۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۰/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۵ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۲/۲۷</p>	<p>بحث ارتباط بین احساس و ادراک در حوزه سیاست در چارچوب روانشناسی سیاسی جایگاه ویژه‌ای در مطالعات سیاست به‌طور عام و سیاست خارجی به‌طور خاص یافته است. بر این اساس هدف پژوهش حاضر بررسی نقش احساسات در تصمیم‌گیری‌های سیاست خارجی ایران است و در صدد پاسخگویی به این سؤال است که مقوله احساسات چگونه بر سیاست خارجی ایران تأثیرگذار است و این احساسات به چه شکل بر ادراکات مردم یا دولتمردان اثر دارند؟ فرضیه این نوشتار مبتنی بر این ادعا است که در مجموع احساسات به‌طور مستقیم و غیر مستقیم، خواه در شکل تأثیر بر مردم (غیر مستقیم) و خواه به صورت تأثیر بر سیاستمداران (مستقیم)، بر حوزه سیاست خارجی ایران تأثیرگذار است. بر اساس یافته‌ها، به طور کلی پنج نوع احساسی که ناشی از تجربه زیسته تاریخی ایرانیان بوده است، در رفتار رسمی و غیررسمی این کشور قابل بررسی است. این احساسات و عواطف عبارتند از: بی‌اعتمادی آشکار و خشم (نسبت به ایالات متحده آمریکا)، تردید و اندوه پنهان (نسبت به روسیه)، اطمینان (به چین)، ترس (بازدارندگی و افزایش توانمندی‌های نظامی) و عشق و همدلی (نسبت به برخی هویت‌های همسو در منطقه و جریان مقاومت). مقاله حاضر با به کارگیری دیدگاه نظریه‌پردازان «سیاست عاطفی» و روش تاریخی، تحلیلی و به صورت کیفی به سؤال اصلی پاسخ خواهد داد.</p>

استناد به این مقاله: نجفی، شهلا، & زیبایی، مهدی. (۱۴۰۲). رابطه احساسات و ادراکات در سیاست خارجی ایران پس‌انقلاب در پرتو

تجربه‌های زیسته تاریخی. سیاست جهانی، ۱۲(۴)، ۶۱-۸۳. doi: 10.22124/wp.2023.25979.3278

© نویسنده (گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

ناگفته پیداست که ارائه هر گونه تعریف از موجودیت انسان و ویژگی‌های آن بدون اشاره به ابعاد عقلی و احساسی حاکم بر وی ناقص است. در اینجا موجودیت انسان به عنوان یک جاندار در جهان هستی به واسطه برخورداری از عقل و احساسات از حیوانات جدا می‌شود. به بیان ساده، رفتار حیوانات در حیات وحش بیشتر بر پایه غریزه است، حال آن که انسان‌ها به دیده اغماض به عنوان فعال مایشاء در این جهان بر اساس عقل و احساس عمل می‌کنند. سلطه عقلانیت و احساسات بر انسان و رفتارهای وی در بیرون از نگرش دوگانه‌انگارانه صفر- یکی است. به این معنی که نمی‌توان انسان‌ها را بر پایه برخی از شاخصه‌ها تنها احساسی یا عقلانی خواند. افراد شناخته شده به عنوان عقلانی‌ترین انسان‌ها محاط به وسیله احساسات هستند و از سویی دیگر، انسان‌های منتسب به صفات احساسی نیز خارج از دایره عقل عمل نمی‌کنند. به عبارت دیگر، احساس و عقل دو بالی هستند که در کنار یکدیگر باعث حرکت انسان‌ها در طول تاریخ بوده‌اند. از این منظر رفتارهای عقلانی انسان به واسطه همین درهم‌تنیدگی‌ها آغشته به احساس است و این اختلاط اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد.

توجه به رفتارهای متأثر از احساس انسان‌ها در عرصه سیاست موضوعی به نسبت قدیمی است و به صورت پیدا و پنهان می‌توان رگه‌هایی از آن را مشاهده نمود. در یک چارچوب کلی، دامنه عبارت امر سیاسی در برگیرنده ابعاد مختلف زندگی انسان‌های برخوردار از احساس است. به بیان دیگر، انسان برخوردار از احساسات موضوع بخش گسترده از حوزه‌های مطالعاتی است که حسب مورد با حوزه سیاست پیوند می‌خورد. از این حیث، انسان برخوردار از عواطف، و علوم سیاسی با یکدیگر رابطه تنگاتنگی دارند. حوزه مطالعاتی روانشناسی سیاسی از حیث توجه به ابعاد شخصیتی دولت‌مردان، مولفه‌های تاثیرگذار بر تصمیمات آنها و تأثیر این انتخاب‌ها بر زندگی جمعی افراد به نقش احساسات اشاره دارد. در حوزه مطالعات انقلاب نیز ردپایی از این احساسات قابل مشاهده است. انقلاب‌ها را می‌توان غلیان احساسات همگانی دانست که در چارچوب کنش جمعی رخ می‌دهد. به عبارتی، نگرش عقلانی به مقوله تغییرات اجتماعی وسیع تنها شامل تعداد معدود و مشخصی از انقلابیون است که پس از پیروزی انقلاب، جهت‌گیری کلان نظام سیاسی را تبیین می‌نمایند؛ اما عامه مشارکت‌کننده در کنش‌های انقلابی بیش از آن که با اصول و مبانی انقلاب و تفکر هسته اصلی انقلابیون آشنا باشند از منظر خود به این تحولات می‌نگرند و دستخوش رفتارهای احساسی در یک هم‌آورد جمعی هستند. تا جایی که به موضوع نوشتار حاضر ارتباط دارد، سیاست خارجی ایران در دوره پس از انقلاب انعکاسی از احساسات

تاریخی ملت در چارچوب یک روح جمعی است. به عبارت دیگر، جراحات و لطمات وارد شده بر احساسات ایرانیان در طول تاریخ که به‌طور عمده مورد حمله قرار گرفته است را می‌توان در جهت‌گیری‌های کلان سیاست خارجی این کشور در دوره پس از انقلاب اسلامی مشاهده کرد. در نگاه اول به نظر می‌رسد که سیاست خارجی ایران بر مبنای گرایش‌های ایدئولوژیک دارای ابعاد تهاجمی است. اما با قرار دادن آن در یک بازه زمانی بلند و تحلیل آن در چارچوب یک نگاه تاریخی و انباشتی، بیانگر ابعاد نوین و بعضاً جالب توجه است. از این منظر، سیاست خارجی ایران پس‌انقلاب را باید انعکاسی از احساسات ملی و همچنین دینی افراد ساکن در محدوده جغرافیایی کنونی کشور دانست که به‌طور غیر مستقیم و مستقیم در رفتار خارجی دولت‌ها تأثیرگذار هستند. در این خصوص، با تحت‌الشعاع قرار گرفتن مبانی هویتی شهروندان و غیرنخبگان سیاسی خواه ملی یا مذهبی، این امکان وجود دارد که انعکاس آن بر روی سیاست‌مداران در چارچوب فشار افکار عمومی تبلور یابد. از سوی دیگر، از آنجایی که سیاست‌مداران فعال در یک کشور در وهله اول به عنوان یک انسان دارای احساسات می‌باشند، تأثیرگذاری آن‌ها بر رفتار خارجی یک کشور در دو تصویر امکان بروز دارد؛ اول، در تصمیمات متخذه به واسطه تأثیر احساسات بر ذهنیت و شکل‌گیری شخصیت‌های سیاسی ایشان. دوم، نگرش ایشان به سایر دولت‌مردان در فرآیند پیشبرد دیپلماسی و ارتباط با رهبران سایر کشورها. سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در یک چشم‌انداز کلان مبتنی بر دو پایه هویتی شیعی-ایرانی است که در هر دوی آنها مقاومت در برابر ظلم و عدالت‌طلبی جایگاه برجسته‌ای دارد. از این منظر، با قرار دادن این سیاست در یک روند تاریخی می‌توان آن را به پنج بخش اطمینان (چین)، بی‌اعتمادی (امریکا)، تردید (روسیه)، همدلی^۱ (جنبش‌های آزادی‌خواه) و ناامنی/ ترس (دکترین‌های نظامی) دسته‌بندی کرد. با توجه به توضیحات فوق، الگوی حاکم بر سیاست خارجی به‌طور عمده واکنشی و ملهم از احساسات و عواطف است. در مقاله حاضر قصد بر آن است تا به این سؤال پاسخ داده شود که احساسات به چه صورت بر جهت‌گیری سیاست خارجی کشور تأثیر می‌گذارند و کدام یک از عواطف بر ادراکات مردم یا دولت‌مردان ایرانی در محیط بین‌الملل بیشترین اثر را دارند؟ با توجه به مطالب بیان شده در سطور فوق، به نظر می‌رسد احساسات در دو سطح غیرنخبگی (مردم) و نخبگی (سیاست‌مداران) بر سیاست خارجی ایران پس از انقلاب اسلامی تأثیرگذار بوده است. در این چارچوب، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

¹ Empathy

به عنوان یک مؤلفه انباشتی و تکاملی باید در یک بستر تاریخی مورد بررسی قرار گیرد و نقش احساسات و عواطف در آن مشخص گردد. در ادامه برای تبیین بهتر موضوع، ابتدا در بخش ادبیات پژوهش، تفاوت این کار با دیگر آثار موجود در حوزه مورد بحث برجسته می‌شود. سپس در بخش چارچوب نظری، ارتباطات فلسفی بین سیاست خارجی و عواطف تشریح خواهد شد. در بخش بعد، ضمن آشنایی مختصر با ویژگی‌های رفتار خارجی ایران در دوره پس از انقلاب اسلامی، ابعاد پنجگانه این سیاست را در بستر تاریخی قرار می‌دهیم تا خواننده بیشتر با وجوه مختلف آن آشنا شود.

۱. پیشینه پژوهش

از آنجایی که طرح موضوع ارتباط بین احساسات و عواطف با سیاست خارجی دولت‌ها از جمله موضوعات جدید به حساب می‌آید و پیشینه آن به کمتر از نیم قرن اخیر باز می‌گردد، ادبیات پژوهشی موجود در این حوزه، یعنی نقش احساسات و عواطف در سیاست خارجی و روابط بین‌الملل محدود است. وضعیت مذکور در جامعه علمی کشور به مراتب محدودتر است و کارهای به نگارش درآمده در حوزه مطالعاتی مورد بحث به تعداد انگشتان یک دست نیز نمی‌رسد. با توجه به توضیحات فوق، در این بخش به طور گزیده آثار برجسته فارسی و انگلیسی نگاشته شده پیرامون این موضوع معرفی خواهد شد. برای تبیین بهتر منابع موجود در حوزه مطالعاتی مذکور آثار به نگارش درآمده در دو بخش مجزای حوزه بین‌الملل و سیاست خارجی معرفی خواهند شد.

۱-۱. ارتباط بین احساسات و روابط بین‌الملل

اولین اثر قابل توجه مقاله «چرخش عاطفی در روابط بین‌الملل: مروری بر رابطه عقلانیت و عواطف» از سید احمد فاطمی‌نژاد است. مؤلف در این اثر به تبیین رابطه بین عقل و عاطفه در علم روابط بین‌الملل می‌پردازد و برای خواننده این نکته را آشکار می‌سازد که در گذشته نظریه‌پردازان حوزه روابط بین‌الملل با جدا دانستن مبادی عقل و عاطفه به دنبال شناخت آداب و رفتار عقلایی و ارائه راهکارهایی برای اتخاذ تصمیمات عقلانی و اجتناب از احساسات در حوزه سیاست خارجی بودند. به باور وی در طول بیش از دو دهه اخیر این رشته شاهد تحولات عمیقی بوده است؛ به طوری که رابطه بین عقلانیت و عواطف در روابط بین‌الملل از تباین به یگانگی تغییر یافته است و این مهم توسط دانشمندان روابط بین‌الملل به عنوان «چرخش عاطفی» معرفی می‌شود (Fateminejad, 2020).

دومین اثر قابل توجه در این حوزه کتاب ویراسته «عواطف در سیاست بین‌الملل: فراسوی جریان اصلی روابط بین‌الملل» از یوهان آریفین و همکاران با ترجمه‌ای از محمد سلطانی‌نژاد و نرگس حجتی است. این اثر در دو بخش و طی هفده فصل به همراه یک مقدمه و نتیجه‌گیری تهیه شده است. در بخش اول با عنوان «به سوی تحلیل بینارشته‌ای عاطفه در روابط بین‌الملل» نویسندگان تلاش نموده‌اند ارتباط بین روابط بین‌الملل و حوزه‌های مطالعاتی مختلف نظیر تاریخ، جامعه‌شناسی، حقوق و ... را بر پایه عنصر میانجی عواطف به عنوان یک امر احساسی بررسی کنند. بخش دوم این کتاب، «عواطف در تصمیم‌گیری سیاست خارجی، جنگ و صلح» نام دارد که در آن نویسندگان در چارچوب تجربیات زیسته و تحلیل‌های مفهومی نقش عاطفه در سیاست خارجی، بروز جنگ و رسیدن به صلح را تحلیل نموده‌اند. در این بخش که سنخیت بیشتری با موضوع نوشتار حاضر دارد جایگاه عواطف در حوادث و تجربیات تاریخی بشر نظیر واقعه خلیج خوک‌ها در سال ۱۹۶۳، نسل‌کشی رواندا در سال ۱۹۹۴ و اقدامات آلمان و ژاپن در جنگ جهانی دوم در پرتو احساس ناامنی بررسی شده است (Ariffin et al., 2022).

یکی دیگر از آثار برجسته در این حوزه مقاله «سرشت انسان و تصویر اول: (نقش) عاطفه در سیاست بین‌الملل» از جان‌تان مرسر از بزرگترین متفکران معاصر در این حوزه است. به باور وی، تحلیل‌گران معمولاً احساسات را غیر منطقی، به عنوان بخشی از سرشت انسان و بنابراین بخشی از رویکرد تصویر اول به سیاست در نظر می‌گیرند. با این حال، احساس، لازمه عقلانیت است و برهان‌های تصویر اول و ماهیت انسان مترادف نیستند. توضیح تصویر اول می‌تواند مستقل از ماهیت انسان باشد و سرشت انسانی می‌تواند در سطوح مختلف تحلیل مورد استفاده قرار گیرد. این مقاله ابتدا رابطه بین عاطفه و عقلانیت را بررسی و ادبیات هیجان را به چهار گروه تقسیم می‌کند: پدیده‌ای، منبع غیر عقلانی، ابزاری برای بازیگران استراتژیک زیرک و بُعدی ضروری از عقلانیت. پس از توسعه رویکردهای مختلف به احساسات، مقاله سه کاربرد هیجان را در سطوح مختلف تحلیل مورد بررسی قرار می‌دهد (Mercer, 2006).

۲-۱. ارتباط بین احساسات و سیاست خارجی دولت‌ها

برجسته‌ترین اثر قابل تأمل به زبان فارسی در حوزه ارتباط بین احساسات و سیاست خارجی، مقاله «روایت‌های تروماتیک، احساسات و سیاست خارجی: فرضیه‌هایی نظری با توجه به تجربه تاریخی ایران» از حمیرا مشیرزاده است. این نوشتار که نسبت به دیگر آثار معرفی شده در این نوشتار قرابت بیشتری با مقاله پیش رو دارد، نقش خاطرات تاریخی و حافظه جمعی را در حوزه سیاست خارجی مورد

اشاره قرار می‌دهد. در این مقاله مؤلف با محدود نمودن حوزه پژوهشی خود تنها به نقش تروما^۱ (آسیب و ضربه‌های روحی) در جهت‌دهی به سیاست خارجی دولت‌های دستخوش این فشارها و کارگزاری آنها در عرصه بین‌الملل می‌پردازد. مقاله سعی دارد چارچوبی برای مطالعه روایت‌های تروماتیک و تأثیر آنها بر هویت بازیگران و کنش‌های سیاست خارجی آنها ارائه دهد اما مؤلف به صراحت اعلام می‌دارد که همه روایات تروماتیک به یک اندازه و یک شکل بر سیاست خارجی ایران اثر نداشته‌اند (Moshirzadeh, 2023). دیگر شخصیت شاخص در این حوزه نتا سی. کرافورد است؛ او آثار قابل ملاحظه‌ای در خصوص ارتباط بین سیاست خارجی و روابط بین‌الملل با مبحث احساسات به چاپ رسانده است. در اینجا به یکی از آثار قابل توجه وی یعنی «نهادینه‌سازی احساسات در سیاست جهانی: ترس و همدلی» اشاره می‌شود. به باور وی احساسات یک عنصر بین‌الذهانی و همه جا حاضر در سیاست خارجی کشورها است که تبلور آن را می‌توان در سیاست جهانی مشاهده کرد. با این حال، احساسات اغلب زودگذر، خصوصی، واکنشی و غیر قابل تحلیل تلقی می‌شوند. نهادینه‌سازی احساسات وجوه خصوصی و فردی آن را به حوزه جمعی و سیاسی پیوند می‌دهد. احساسات ممکن است از طریق نهادینه‌سازی پایدار شوند و بنابراین، به همان اندازه که واکنش‌های خصوصی پدیده‌های بیرونی را مشخص می‌سازند، احساسات نیز به جهان اجتماعی ساختار می‌بخشند (Crawford, 2014).

مقاله حاضر به واسطه پرداختن به نمودهای بیرونی احساس و عواطف در سیاست خارجی ایران پس از انقلاب به‌طور کلی با عمده آثار مورد اشاره در بالا متفاوت است. این تفاوت از یک سو ناشی از حوزه موضوعی بررسی ارتباط بین احساسات و سیاست است و از سوی دیگر شامل کاربست‌پذیری احساسات در چارچوب رفتار خارجی ایران می‌باشد. چنانچه اشاره شد، نزدیک‌ترین ادبیات پژوهشی موجود با مقاله حاضر نوشته حمیرا مشیرزاده می‌باشد که علی‌رغم مطالب ارزنده و قابل توجه مورد اشاره در آن، مرزبندی برخی از مفاهیم نظیر ترس و ناامنی و انعکاس آن در حوزه سیاست خارجی ایران بسیار مبهم و نامشخص است. علاوه بر این، وی تنها بر نقش احساسات برآمده از تروماها بر سیاست خارجی ایران سخن رانده است، در حالی که سیاست خارجی ایران دارای ابعادی احساسی دیگری هم می‌باشد (نظیر اطمینان، تردید، همدلی و ترس برآمده از ناامنی) که در آن مقاله بدان پرداخته نشده است. در مقاله پیش رو سعی خواهد شد با فراتر رفتن از محدوده‌های موضوعی طرح شده در بخش ادبیات

1. Trauma

پژوهشی موجود به دو کاستی مشاهده شده پاسخ داده شود. اول، در بخش چارچوب نظری پیوند بین احساسات و افراد تاثیرگذار در حوزه سیاست در دو سطح غیر نخبگی و نخبگی نظاممند خواهد شد؛ سپس با فراتر رفتن از احساسات تروما (مورد اشاره در مقاله خانم دکتر مشیرزاده) تأثیر دیگر عواطف نظیر اطمینان (چین)، بی‌اعتمادی (امریکا)، تردید (روسیه)، همدلی (جنبش‌های آزادی‌خواه) و ناامنی / ترس (دکترین‌های نظامی) بر سیاست خارجی ایران پس‌انقلاب بررسی خواهد شد.

۲. چارچوب نظری: احساسات در تحلیل سیاست خارجی

بحث احساسات و عواطف از دیرباز در مطالعه سیاست خارجی و روابط بین‌الملل حضور داشته است، با این حال برخی اوقات به‌عنوان پدیده‌ای به ظاهر غیر قابل توضیح مطرح شده است. توسیدید ادعا داشت که جنگ پلوپونز ناشی از «ترس اسپارت از قدرت آتن» بود. کلاوزویتز در مورد اهمیت هیجان و نقش تنظیم هیجان در تعیین نتایج جنگ نوشت. ادوارد هالت کار در کتاب بحران بیست ساله احساسات را یکی از چهار عنصر اصلی معرفی می‌کند (هدف محدود، جذابیت عاطفی، حق قضاوت اخلاقی و بستری برای عمل) که تحقق رئالیسم منسجم را «غیر ممکن» می‌سازد. توماس شلینگ به دنبال عنصری بازدارنده بود که نه تنها در برابر یک تصمیم عقلانی و منطقی برای حمله مؤثر باشد، بلکه در برابر یک «تصمیم عصبی، ناشکیبا، سراسیمه و ناامیدکننده» به کار آید. به نظر می‌رسد که پدیده‌های عاطفی زیربنای نظریه ناهماهنگی (شناختی)^۱ مورد استفاده جرویس در کتاب برداشت و سوء برداشت در روابط بین‌الملل و سایر استدلال‌های انقلاب‌شناسی در روابط بین‌الملل باشند. مطالعه اخیر احساسات در تحلیل سیاست خارجی به وضوح با رویکردهای قبلی متفاوت است، زیرا ادعا دارد که می‌توان تأثیرات احساس بر سیاست خارجی را به‌طور مفید مطالعه نمود. سه حوزه اصلی پژوهش تا این مرحله فرآیندهای تصمیم‌گیری سیاست خارجی، دیپلماسی و پویایی افکار عمومی است (Dolan, 2018: 5). در ذیل به طور موجز و مجزا مورد اشاره قرار می‌گیرند:

۲-۱. احساسات و تصمیم‌گیری

نقش احساسات در روند تصمیم‌گیری‌ها بسیار پر اهمیت است، زیرا می‌توانند مبنایی را برای درک تاثیرگذاری انگیزه‌های غیر مادی بر تصمیم و نحوه انجام این انگیزه فراهم سازد. برخی از احساسات

۱- نظریه ناهماهنگی شناختی بر این اصل استوار است که افراد به دنبال سازگاری بین انتظارات و واقعیت‌های حیات خود هستند. لئون فستینگر (Leon Festinger) در تعریف نظریه ناهماهنگی شناختی می‌گوید که افراد پیشرانی برای کاهش ناهماهنگی دارند. آن‌ها این کار را با تغییر در گرایش‌ها، اعتقادات و کنش‌هایشان انجام می‌دهند.

منفی اجتماعی مانند تحقیر، شرم، گناه، انزجار یا عصبانیت هنگامی برانگیخته می‌شوند که مردم معتقدند دولت‌ها نتوانسته‌اند انتظارات هنجارمحور آن‌ها را برآورده کنند. احساسات مثبت اجتماعی مانند غرور، با مواجهه یا فراتر رفتن از معیارهای هنجاری همراه هستند. احساسات دیگر - از جمله انزجار برون‌پایه و اشکال مختلف عصبانیت - پاسخی به ناکامی دیگر افراد یا گروه‌ها در رعایت استانداردهای هنجاری است. این احساسات پایه‌ای را برای شرح چگونگی شکل‌گیری منافع غیر مادی در روند تصمیم‌گیری به دو شیوه فراهم می‌سازد. اول، حالات لذت‌بخش، ناراحت‌کننده یا خوشایند مرتبط با آنها می‌توانند ساختار انگیزشی تصمیم‌گیرندگان را شکل دهند و مطلوبیت گزینه‌هایی را که با آن روبرو هستند کاهش یا افزایش بخشند. به‌عنوان مثال، نقض یک تابو، گاهی اوقات می‌تواند احساسات شدید شرم، گناه، انزجار و خشم را ایجاد کند. این وضعیت ممکن است برای تصمیم‌گیرندگان کافی باشد تا از یک گزینه نقض‌کننده تابو اجتناب ورزند، حتی اگر انگیزه‌های مادی حامی انجام این کار باشند. دوم، برخی از احساسات انگیزه‌های قوی ایجاد می‌کنند. به‌عنوان مثال، احساس خشم می‌تواند در میان مردم در دیگر حالات تمایلاتی ایجاد کند تا افراد خطاکار را مجازات کنند یا به دنبال انتقام باشند. این امیال ممکن است به طور خاص در میان افرادی که تمایل به تنبیه دارند قوی باشد. از سوی دیگر، برخی از احساسات مانند شرم، ممکن است باعث عقب‌نشینی افراد از فعالیت شود؛ واکنش‌های احساسی نسبت به باورهای تصمیم‌گیرندگان در مورد موقعیت‌ها و انتخاب‌های پیش روی آنها حساس است (Koschut, 2022: 170).

۲-۲. احساسات و دیپلماسی

یکی از مهم‌ترین و جدیدترین دستاوردهای نظریه‌پردازان احساسات در سیاست خارجی، تحلیل چگونگی تأثیر احساسات بر مذاکرات بوده است. یک رویکرد بر این نکته تمرکز دارد که چگونه شخصیت‌های حاضر در مذاکرات مستقیم با رهبران ارشد خارجی، در مورد نیت آنها از روی عبارات احساسی مورد استفاده قضاوت می‌کنند. رویکرد دیگر بر تأثیرات بیان عاطفی بر پویایی اجتماعی دیپلماسی متمرکز شده است. رهبرانی که در حال مذاکره با شرکای خارجی هستند، اغلب نیاز به قضاوت در مورد نیت طرف مقابل خود دارند. آیا تهدیدهای آنها صادقانه است یا بلوف می‌زنند؟ آیا آنها مفاد یک معامله را اجرا خواهند کرد، یا در اولین فرصت تسلیم خواهند شد؟ تحلیل‌های سنتی روابط بین‌الملل نشان می‌دهد که رهبران دولت‌ها احتمالاً تعداد مشوق‌های طرف مخالف خود را تحلیل می‌کنند. با این حال، برخی از محققان مدعی هستند که رهبران نیز در قضاوت‌های شخصی، پیرامون رهبر دیگر نقش

دارند (Wong, 2016: 156)؛ به خصوص اگر آنها را ملاقات کرده و در خصوص موضوع مورد نظر بحث کرده باشند. در واقع، بر اساس شواهد علوم اعصاب، ایشان استدلال می‌کنند که برداشت رهبران از سایر رهبران منبع اصلی اطلاعات در مورد مخالفان آنها است. تشخیص احساسات یکی از منابع اولیه این تأثیرات است. در حالی که تحلیل گران تأثیر احساسات بر مذاکره، بر اساس فرآیندهای اصلی روان‌شناختی، درگیر تشخیص احساسات و ادغام آنها در باورها هستند، رویکرد دوم بر اثرات صرفاً اجتماعی ابراز احساسات متمرکز شده است. حال در تحلیل خود از بحران تنگه تایوان در سال‌های ۱۹۹۵ تا ۱۹۹۶ و سایر بحران‌ها نشان می‌دهد که نمایش احساسات - برای مثال خشم - و واکنش به نمایش‌های احساسی می‌تواند در مذاکرات مشکلاتی ایجاد کند و رهبران سیاست خارجی باید متوجه این مشکل باشند (Hall, 2015: 41-2)؛ زیرا آنها کارکردهای مهمی نیز در برقراری پیام در مورد ماهیت رابطه بین دولت‌ها دارند.

۳-۲. احساسات و غیر نخبگان در سیاست خارجی

احساسات همچنین می‌توانند با اثرگذاری بر عموم مردم بر روند تصمیم‌گیری سیاست خارجی تأثیر بگذارند. در میان مردم، واکنش‌های احساسی به رویدادها می‌تواند گروه‌هایی از افراد را حول یک دستور کار سیاسی بسیج کند و خواسته‌های جدیدی برای اقدام رهبران‌شان ایجاد نماید. احساسات، سازوکار مؤثری برای بسیج گروهی و ایجاد تقاضا است، زیرا افراد را برای انجام انواع خاصی از اقدامات آماده می‌سازد (مثلاً تمایل به خشم موجب واکنش است)، انواع خاصی از اطلاعات را برجسته می‌کند (مثلاً اضطراب توجه به تهدید را افزایش می‌دهد) و می‌تواند افراد را مستعد یادآوری خاطرات موقعیت‌های مشابه در گذشته نماید (که برای مثال می‌تواند احساس نارضایتی را برجسته‌تر سازد). با توجه به نیروی پاسخ و توانایی افراد در هدایت آن، واکنش‌های عاطفی جمعی می‌تواند گزینه‌های رهبران را محدود سازد یا فرصت‌های جدیدی را برای آنها در جهت دنبال نمودن سیاست‌های ترجیحی فراهم کند. راستای این اصول، پاره‌ای از محققان نقش احساس‌هایی چون خشم و نفرت را در ایجاد، حفظ و پایان دادن به درگیری‌های قومی و مذهبی مورد مطالعه قرار داده‌اند (Claassen, 2016: 128). در حالی که برای مدت‌های مدید ادعا می‌شد که احساسات، عقاید توده‌ها را شکل می‌دهند، اما پژوهش‌های به عمل آمده گویای آن هستند که چگونه احساسات خاص (یا مجموعه‌ای از احساسات) بر خواسته‌ها و رفتارهای خاص تأثیر می‌گذارند. این نکته به نوبه خود مهم است؛ زیرا احساسات توده‌ای می‌تواند تصمیمات سیاست خارجی را محدود سازد. پویایی‌های عاطفی در سطح جمعی از این حیث اهمیت

دارند که می‌توانند فرصت‌هایی را ایجاد کنند که سیاست‌گذاران قادرند به واسطه آنها بر روی تغییر سیاست‌ها سرمایه‌گذاری نمایند. یک فرصت مهم برای انجام این کار، مرتبط کردن آن با فرآیند تصمیم‌گیری خواهد بود. این نکته که چگونه و چه زمانی، پویایی عاطفی توده‌ها، تصمیمات سیاست خارجی را تعیین می‌کند؟

با توجه به توضیحات فوق، به نظر می‌رسد انعکاس احساسات در حوزه سیاست خارجی ایران پس از انقلاب بیشتر متأثر از پویایی‌های عاطفی جمعی باشد که در یک بستر بلند تاریخی زمینه‌سازی جهت‌دهی به رفتارهای بیرونی دولت حاکم در چارچوب پنج احساس اطمینان، بی‌اعتمادی، تردید، همدلی و ترس/ناامنی بوده است.

۳. تأثیر احساسات بر ادراکات سیاست خارجی ایران

همان‌طور که اشاره شد، هم‌اکنون ادبیات نوظهوری در حوزه سیاست خارجی به بررسی این موضوع می‌پردازد که چگونه احساسات می‌توانند ادراکات، علایق و رفتار سیاسی بازیگران را شکل دهند و چگونه بازیگران بین‌المللی ممکن است به دنبال دستکاری، مهار یا به کارگیری احساسات برای اهداف سیاسی باشند. در همین ارتباط، می‌توان برخی از مهم‌ترین نموده‌های عینی و ادراکات رفتار خارجی ایران را بر اساس سیاست احساسات/عاطفی در بستر تاریخی و بر اساس تجربه‌های زیسته در تاریخ مورد ارزیابی قرار داد که در پژوهش حاضر به پنج دسته اطمینان، بی‌اعتمادی، تردید، ترس/ناامنی و عشق و همدلی تقسیم‌بندی شده‌اند؛ بر این اساس، ابتدا با تعریف موجز هر یک از این عواطف، به جستجوی تأثیر آن‌ها بر ادراکات سیاست خارجی ایران در بستر تاریخی خواهیم پرداخت.

۳-۱. اطمینان؛ بازتابی از رابطه با چین

اندیشمندان علوم اجتماعی و علوم سیاسی به طور کلی اعتماد و اطمینان را با توجه به یک رفتار خاص تعریف می‌کنند. به بیان هنری فارل و جک نایت^۱، اعتماد عبارت است از: «مجموعه‌ای از انتظارات یک طرف مبنی بر اینکه طرف/طرف‌های دیگر به روشی مناسب در رابطه با یک موضوع خاص رفتار خواهند کرد.» (Ned Lebow, 2013: 18). بر اساس این تعریف، اعتماد وضعیتی است که دو یا چند بازیگر، بر اساس تفسیر متقابل از نگرش‌ها و رفتار یکدیگر، معتقدند که در حال حاضر و در آینده برای جلوگیری از آسیب زدن به منافع و ارزش‌های یکدیگر (حداقل) و ارتقای منافع (حداکثر) می‌توان به دیگری (ها)

¹ Henry Farrell and Jack Knight

اعتماد کرد (Wheeler, 2009: 428). تاریخ روابط ایران و چین به دوره اشکانیان (سلطنت مهرداد دوم یا اشک نهم) در ایران و سلسله هان در چین برمی‌گردد که شاهراه جاده ابریشم در اتصال شرق به غرب و گذر آن از ایران به عنوان حلقه واسط ارتباطی دو کشور بود. در دوره ساسانی نیز مناسبات دو ملت به واسطه رفت و آمد سفرا و نمایندگان سیاسی و جهان‌گردان و زائران بودایی چین به ایران فزونی گرفت و نام ایران و ایرانی در اسناد آنها بیشتر نمایان شد؛ در این میان، داد و ستد و بازرگانی در رأس همه مسائل مورد علاقه دو طرف قرار می‌گیرد. روابط ایران اسلامی با چین با پیروزی‌هایی که مسلمین در ترکستان و ماوراءالنهر به دست آوردند به تدریج گسترده‌تر شد، ایرانی‌ها و اعراب به چین رفتند و در آنجا با ساخت مساجد متعدد به تبلیغ دین خود پرداختند. دو ملت کهن در آغاز سده هفتم هجری قمری، دشمن مشترکی به نام مغول داشتند که هنوز غارت‌های آنها در خاطره جمعی دو ملت وجود دارد. با این حال، با حمله مغول، دولت واحد بزرگی شکل گرفت که از منتهی‌الیه شرق آسیا تا بخش‌هایی از شرق اروپا به وجود آمد که برای مدتی موانع پیشین در راه ارتباطات را از بین برد و علومی مانند طب و پزشکی در مناسبات توسعه یافت (Azari, 1998: 23-98).

با توجه به علاقه حکام صفوی به هنرهای ظریف، روابط متقابل همچنان برقرار بود. به روایتی، نقشه عمارت چهل ستون اصفهان از چین است و چین نیز به انتقال سنگ لاجورد کاشان برای ظروف چینی اقدام کرد. دو ملت کهنسال در قرن نوزدهم میلادی روابط سیاسی با یکدیگر نداشتند؛ چرا که از یک طرف با مسئله دولت‌های استبدادی در داخل مواجه بودند و از سوی دیگر قدرت‌های اروپایی با در اختیار گرفتن راه‌های دریایی بر این منابع تسلط پیدا کردند. بر همین اساس، ایران از ابتدای عصر قاجار و چین در پایان سلسله مینگ با تهدید ارضی، سیاسی و هویتی و عامل فراقاره دارای نقاط اشتراک بودند (Ahmadzadeh, 2016: 213-214). در ابتدای قرن بیستم هر دو ملت شاهد انقلاب بودند: ایران، انقلاب مشروطه (۱۹۰۷) و چین، انقلاب شین‌های یا انقلاب چین (۱۹۱۲) که با تشکیل یک مجلس مؤسسان از نمایندگان ایالات به اتفاق آرا تصمیم به انقراض پادشاهی و اعلام رژیم جمهوری در چین گرفتند. به صورت خلاصه با مرور تاریخ، هر دو کشور از سیاست دوستی متقابل بر اساس استقلال و احترام متقابل برای حاکمیت ارضی یکدیگر، عدم مداخله در امور داخلی، عدم تجاوز و اشغال متقابل و نفع متقابل و داشتن برخی مسیرهای مشابه تاریخی در حافظه جمعی هستند که بر ادراک سیاست‌مداران کنونی ایران تأثیرگذار است. چین سیاست «عدم مداخله در امور داخلی کشورها» و «تأکید بر منافع اقتصادی خود» را در خاورمیانه به طور عام، و ایران به طور خاص دارد؛ یعنی تلاش می‌کند سیاست دوستی با همه و

عدم دشمنی با دولت‌ها را اختیار کند (Wormuth, 2019: 5). از سوی دیگر، ایران پس‌انقلاب که در تعریف خود از اهداف، اصول و راهبردهای سیاست خارجی دست به بازیابی زده است، «استکبار» را هم‌مفهوم با امپریالیسم در اصطلاح سیاسی می‌داند. بر اساس اصل «پذیرفتن سلطه بیگانگان»، برای تصمیم‌گیران ایران، نداشتن اهداف امپریالیستی چین در تاریخ این کشور معیار کلیدی برای گسترش روابط به شمار می‌آید. بر این اساس، ذهنیت مقامات ایران، علاوه بر گذشته دور به گذشته نزدیک نیز مراجعه می‌کند که شامل: همکاری نظامی چین با ایران در زمان جنگ با عراق، همکاری در دوره بازسازی بعد از جنگ، نگاه مشترک نسبت به آمریکا و... رهبر انقلاب در دیدار با رئیس‌جمهور چین بر این نکته تأکید و بیان کردند: «دولت و ملت ایران همواره به دنبال گسترش روابط با کشورهای مستقل و قابل اطمینان همچون چین بوده و هستند و بر همین اساس، توافق روسای جمهوری ایران و چین برای یک روابط استراتژیک ۲۵ ساله، کاملاً درست و حکمت‌آمیز است.... غربی‌ها هیچ‌گاه نتوانسته‌اند اعتماد ملت ایران را جلب کنند... همین سیاست‌های خصمانه موجب شده است که ملت ایران و مسئولان کشور، گسترش روابط با کشورهای مستقل را پیگیری کنند» (Khamenei, 2016). بنابراین سیاست‌مداران ایرانی با مراجعه به گذشته‌ای که در آن خاطره‌ای از اهداف امپریالیستی از سوی چین در حافظه جمعی ایرانیان به ثبت نرسیده است، به تعمیق همه‌جانبه روابط با این کشور می‌پردازند.

۲-۳. بی‌اعتمادی؛ خشم انباشتی نسبت به آمریکا

در پاسخ به این سؤال که اعتماد از کجا می‌آید؟ انتخاب استراتژیک^۱ فرض می‌کند که این به «عملکرد قبلی بازیگران^۲» در مورد منافع در خطر^۳ بستگی دارد. از این منظر، جامعه و اعتماد با هم تشکیل می‌شوند و هر یک، دیگری را می‌سازند. ما نمی‌توانیم اعتماد را با خارج کردن بازیگران از جوامعی که در آن زندگی و فعالیت می‌کنند، درک کنیم، بلکه باید این را در نظر بگیریم که بافتار اجتماعی آنها چگونه رفتار و انتظارات آنها را شکل می‌دهد. نقض اعتماد در هر حوزه‌ای و در برهه‌های تاریخی دور و نزدیک، به نوبه خود آن را در سایر حوزه‌ها تضعیف می‌کند. جوامع از هر نوع به اعتماد وابسته‌اند و از بین رفتن آن، عامل اساسی جنگ‌های داخلی و خارجی است (Ned Lebow, 2013: 17). کشورها دیدگاه‌های سیاسی را اتخاذ می‌کنند که حاکی از اضطرابِ حاد یک «بیرون» غیر قابل اعتماد و متخاصم است. این

¹ Strategic choice

² prior performance of actors

³ Interests at stake

کشورها معمولاً خود را با میراث عاطفی به جا مانده از بی‌عدالتی تاریخی مواجه می‌بینند. از روابط ایران و آمریکا به‌عنوان «گذشته پر درد سر»^۱ یاد می‌شود؛ گذشته زنده‌ای که نه تنها فراموش نشده، بلکه این تصور که «زمان همه زخم‌ها را التیام می‌بخشد» را نیز نقض کرده است و همچنان در خاطرات حضور دارد. اقدامات آمریکایی‌ها از کودتای مرداد ۱۳۳۲، ماجرای کاپیتولاسیون، حمایت از شاه، و بعد از انقلاب ۱۳۵۷؛ پذیرفتن شاه، حمایت از عراق در جنگ علیه ایران، سرنگونی پرواز ۶۵۵، محور شرارت نامیدن ایران، تحریم‌ها و ممنوعیت‌ها، ترور سردار سلیمانی تصاویری از این بازیگر در آلبوم خاطرات و حافظه جمعی به ثبت رسانده است که ایران با مرور، یادآوری و روایت مداوم از خاطرات منفی و زخم‌های پیشین؛ خشم و تلافی متقابل، و اصل استکبارستیزی و آمریکا نکوهی را در سیاست خارجی توجیه می‌کند. بر این اساس، نقض اعتماد در روابط دو کشور به صورت جدی رخ داده است؛ چرا که تمامی رویدادهایی که منجر به خدشه‌دار شدن اعتماد می‌شود، به وقوع پیوسته است. عنصر خیانت که ایران و آمریکا یکدیگر را به آن متهم می‌کنند، خشم انباشتی را به وجود آورده و در نتیجه منجر به شکل‌گیری دشمنی ذاتی در حافظه تاریخی شده است (Simbar & Malekmohammadi, 2019: 27). گذشته فراموش نشده در بیانات گوناگونی از سوی مقامات ایرانی در مورد عدم اعتماد به آمریکا بر اساس عملکردهای پیشین این کشور همچنان آشکار است. در این خصوص رهبر انقلاب بیان کردند: «مشکل با آمریکا چه جوری حل می‌شود؟ با نشستن و مذاکره کردن و از آمریکا تعهد گرفتن مشکل حل می‌شود؟ ... در قضیه بیانیة الجزایر، سر قضیه آزادی گروگان‌ها در سال ۶۰، شما نشستید با آمریکا صحبت کردید... همان وقت اینجا در تهران همین حضرات نشستند به واسطه الجزایر و بدون رودرویی با آمریکایی‌ها صحبت کردند — البته مصوبه مجلس بود، کار غیر قانونی‌ای نبود — قرارداد گذاشتند، تعهدهای متعددی گرفتند که ثروت‌های ما را آزاد کنید، تحریم‌های ما را بردارید، در امور داخلی کشور ما دخالت نکنید، و ما هم از این طرف گروگان‌ها را آزاد می‌کنیم. گروگان‌ها را آزاد کردیم، آیا آمریکا به آن تعهدات عمل کرد؟ آیا آمریکا تحریم را برداشت؟ آیا آمریکا ثروت‌های مسدود شده ما را به ما پس داد؟ نه، آمریکا به تعهد عمل نمی‌کند» (Khamenei, 2022). «به دشمن اعتماد نکنید؛ این توصیه قطعی من است. به دشمن اعتماد نکنید... این وعده‌ها وعده خوبان نیست؛ وعده بدان و اشرار است اما آن هم از هر صد تایش یکی وفا نکند! دشمنی‌ها را از یاد نبرید. دشمنی کردند. دیدید که آمریکای ترامپ و آمریکای اوباما با

¹ Troubled Past

شما چه کرد. [البته] این فقط مال ترامپ نیست که حالا مثلاً فرض کنید چون ترامپ رفت، بگویند تمام شد؛ نه، آمریکای اوپاما هم با شما بدی کرد» (Khamenei, 2020). بر این اساس، هر عملکرد منفی امریکا نه به صورت فردیت بلکه در تداوم خصومت‌های پیشین و با ارجاع به آنها در نظر گرفته می‌شود که پرونده آن سنگین‌تر، و ایران قربانی نه تنها ملزم به دفاع از خود بلکه دفاع از مظلومین جهان را در اصول سیاست خارجی مشروع می‌داند.

۳-۳. تردید و اندوه پنهان نسبت به روسیه

هنگامی که بازیگران در مورد توانایی خود در برآوردن اهداف خود یا حتی تضمین امنیت فیزیکی شروع به نگرانی می‌کنند، امنیت به انگیزه اصلی و ترس به احساس غالب تبدیل می‌شود. به طور عام، همکاری شامل بازیگرانی می‌شود که ترس‌های مشابهی دارند، زیرا آنها با تهدیداتی یکسان روبرو هستند. در این وضعیت، اعتماد بین بازیگران، حتی زمانی که سطح همکاری آنها در بالاترین شکل خود باشد، به واسطه تردید کمرنگ خواهد شد. رابطه بین «بزرگان سه‌گانه»^۱ را در طول جنگ جهانی دوم در نظر بگیرید؛ ایالات متحده - بر پایه لایحه وام و اجاره^۲ - به بریتانیا و اتحاد جماهیر شوروی کمک نمود و رهبران این سه کشور به طور دوره‌ای برای تعیین استراتژی نظامی و سیاست‌های اشغال پس از جنگ با یکدیگر ملاقات می‌کردند. با این حال، روابط آنها نه با اعتماد بلکه با تردید - بین بریتانیا و ایالات متحده و بین قدرت‌های انگلیسی - آمریکایی و اتحاد جماهیر شوروی مشخص شد. این امر بلافاصله پس از شکست قدرت‌های محور به جنگ سرد شرق و غرب منجر شد (Ned Lebow, 2013: 21-22).

روابط ایران و روسیه که از دوره صفوی آغاز شده بود با حملات عثمانی‌ها گسترده‌تر شد. در وضعیتی که عثمانی‌ها هرگونه متارکه یا مصالحه را رد می‌کردند، دربار صفوی ناچار شد پیشنهاد واگذاری دربند و باکو به روسیه را در قبال همراهی آنها برای جنگ با ترک‌ها بپذیرد که با ندادن پاسخ روشن از سوی روسیه، زمان به سود عثمانی و زیان ایرانی‌ها گذشت و امید شاه به یاس تبدیل شد (Kajbaf et al, 2018: 5-6). البته بعد از این در دوره قاجار علاوه بر مناطق مذکور، بخش‌های گسترده‌تری با عهدنامه‌های معروف ترکمنچای و گلستان به روسیه واگذار شد. بر همین اساس، اقدامات منفی روسیه از جمله مداخله روسیه تزاری در انقلاب مشروطه ایران و حمایت از شاه، قراردادهای ۱۹۰۷ و ۱۹۱۵ در خصوص تقسیم ایران، ماجرای گریبایدوف، حمایت از جریان‌های تجزیه‌طلب در آذربایجان و کردستان در پایان

¹ The Big Three

² Lend-Lease

هر دو جنگ جهانی، تخلیه نکردن خاک ایران در پایان جنگ جهانی دوم، حمایت از حزب توده، حمله به افغانستان و اشغال این کشور در همسایگی شرقی ایران، حمایت از عراق در طول جنگ هشت ساله و ... در خاطره جمعی ایرانیان زنجیره‌ای از اندوه‌ها را به تصویر می‌کشد. علی‌رغم همکاری رسمی ایران با روسیه، افکار عمومی به‌طور عام و نگرش بخشی از بدنه نخبگی سیاسی کشور به‌طور خاص، با نوعی بی‌اعتمادی بر اساس تجربه‌های تلخ در بزنگاه‌های تاریخی، روایت‌های حاکم را به چالش می‌کشند و با ارجاع به خاطره جمعی، اندوه پنهانی که به تحقیر ملی و جدا کردن بخش‌هایی از سرزمین ایران منجر شد را بروز می‌دهد. افکار عمومی ایران علاوه بر ارجاع به گذشته دور، گذشته نزدیک را یادآوری می‌کند. در سال ۱۹۹۵ روسیه با ایالات متحده درباره ایران موافقت‌نامه سری منعقد کرد که به صورت «یادداشت تفاهم گور-چرنومردین» تنظیم شد. روسیه متعهد شد تا ۳۱ دسامبر سال ۱۹۹۹ اجرای همه قراردادهای در زمینه صدور جنگ‌افزار و ارائه خدمات نظامی به ایران را به پایان برده و از انعقاد قراردادهای جدید خودداری کند. همچنین، روسیه مجبور شد از صدور قطعات یدکی برای جنگ‌افزار خودداری نماید، در حالی که به موجب توافقات روسی-ایرانی باید تا سال ۲۰۱۱ این قطعات را صادر می‌کرد (Central Asia and the Caucasus Studies, 2001: 235-6). بدین ترتیب، تصویر روسیه در حافظه جمعی به جای برخی همکاری‌ها در مقابل تهدید مشترک (دوره صفوی؛ عثمانی و در عصر حاضر؛ ایالات متحده) در سوء ظن‌های تاریخی حتی در گذشته نزدیک مانند تقسیم حقوقی دریای خزر، حمایت روسیه از تحریم‌های ضد ایرانی در شورای امنیت سازمان ملل متحد، عدم واگذاری سامانه دفاعی اس ۳۰۰، دیگر قراردادهای در زمان مدودف و اخیراً تأیید مواضع توسعه‌طلبانه امارات متحده عربی پیرامون جزایر سه‌گانه ایرانی انعکاس دارد. لازم به ذکر است، دشمنی مشترک ایران و روسیه با آمریکا باعث گردیده تا جایگاه و موضوعیت آن در دستگاه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران تا اندازه‌ای متفاوت باشد. در حالی که روایت رسمی کشور بر استحکام روابط با روسیه تأکید دارد، افکار عمومی به گذشته - دور و نزدیک - مراجعه می‌کند و روایت رسمی را به چالش می‌کشد. با وجود تردیدها، از نظر برخی از کارشناسان، ایران برای مقابله با نیرویی که به آن اعتماد ندارند - آمریکا - به اتحاد با روسیه می‌اندیشد (Eslami & Papageorgiou, 2021: 16-18).

۳-۴. ترس؛ نیروی محرک بازدارندگی و دکترین‌های نظامی

عواطف و روابط عاطفی ممکن است در سیستم بین‌المللی و روابط با بازیگران نفوذ کند و طولانی‌تر از علت اولیه احساسات باقی بماند. ترس ممکن است به یک جو خودپایدار^۱ تبدیل شود و به سختی بتوان آن را از بین برد. حتی با وجود شواهدی که نشان می‌دهد تهدید کاهش یافته است، یا فراتر از دلایل ساختاری یا مادی، دولت‌ها ممکن است مجبور به ترس از سایر کشورها باشند. روایت‌های تاریخی از دشمنی، آسیب و تجاوز، این رابطه ترسناک را تکرار و تقویت می‌کند. در کشمکش‌های عمیقاً ریشه‌دار و به ظاهر غیر قابل حل، ترس و دشمنی بر بدن افراد؛ بر کورتیزول^۲ بالا و سایر هورمون‌های استرس، در برانگیختگی بیش از حد، و تمایل به جستجو و یادآوری تهدیدها و آسیب‌های گذشته و بر بدنه سیاسی؛ در ادراکات، رویه‌ها، انتظارات، دکترین‌های نظامی و ... آشکار می‌شود. ترس در دکترین‌های نظامی پیشگیرانه و در سازمان‌هایی که قادر به استفاده از نیروی نظامی هستند، تجسم یافته است. ترس نه تنها در زمان اتخاذ دکترین‌های خاص نظامی توسط دولت‌ها نظیر جنگ پیشگیرانه دارای نقش برجسته است، بلکه زمانی که تصمیم‌گیرندگان تصور می‌کنند که عامل ایجاد ترس، فعال است - عمداً ترس ایجاد می‌کند - نقش برجسته دارد؛ به عنوان مثال با تهدیدهای بازدارنده، می‌تواند اهداف دشمن را هدف گیرد (Crawford, 2014: 548). سیاست خارجی بازدارندگی ایران برآمده از ترس ناشی از تجربه‌های زیسته پیشین است. ایران در دوره امپراتوری ساسانی با تجاوز اعراب مواجه شد که در نتیجه فروپاشی - ناشی از ناکارآمدی سیستم امپراتوری ساسانی - استقلال خود را از دست داد، علی‌رغم اینکه امیران محلی به حکومت رسیدند اما زیر نظر اعراب بودند و با فرمان خلفای بغداد حکومت می‌کردند. بعد از حمله اعراب، ایران توسط مغول‌ها اشغال شد. هلاکوخان با تصرف بغداد و قتل آخرین خلیفه عباسی به حکومت خلفا بر ایران پایان داد. با تأسیس امپراتوری عثمانی و ضعف حکام ایرانی، شرایط مناسبی برای نفوذ عثمانی در ایران فراهم شد. علاوه بر این، پرتغالی‌ها که به دنبال سرزمین‌های جدید برای کشورگشایی بودند، متوجه خلیج فارس شدند و جزایر و بنادر ایران را به اشغال در آوردند. بعدها هلندی‌ها نیز با اشغال جزیره خارک به جنگ با ایران پرداختند. قبایل ازبک و ترکمن از آسیای مرکزی به خراسان حمله و آن را غارت کردند. در چنین شرایطی، شاه اسماعیل صفوی بعد از سیزده سال مبارزه،

¹ Self-sustaining climate

² Cortisol

تمامیت ارضی ایران را بازگرداند و حکومت مستقل ایجاد کرد. بدین ترتیب، طی قرون ۱۸-۱۶ میلادی تلاش حکام ایرانی به حفظ استقلال و تمامیت سرزمینی معطوف گشت (Ghasemi, 2007: 103-104). در قرون ۱۸ و ۱۹ میلادی ایران وارد سیاست بین‌الملل و رقابت قدرت‌های استعماری اروپایی همچون عثمانی و روسیه گردید. در جنگ‌های ایران و روس، معاهدات معروف ترکمنچای و گلستان را متحمل شد. در فرانسه، ناپلئون در صدد دست‌اندازی به هند بود و بریتانیا با حضور در ایران سعی به مقابله با این اقدام کرد. در همین ارتباط اتحاد‌های دوگانه و چندگانه شکل گرفت: ایران و بریتانیا علیه فرانسه، ایران و عثمانی علیه روسیه و... با این وجود، ممالک محروسه قاجار در نبود دولت مرکزی نیرومند - علی‌رغم استبدادی بودن- توانایی ایستادگی در برابر قدرت‌های اروپایی را نداشت و در معرض تهدید عثمانی‌ها، روسیه و بریتانیا بود؛ بریتانیا برای حفظ مستعمره خود در آسیا (هند) به دنبال ایجاد لایه‌های محافظ بود. در این چارچوب بنا بر توافق ۱۹۰۷، ایران بین انگلیس و روسیه تقسیم شد و سیاست اخذ امتیازهای تجاری و نفتی بر ایران تحمیل شد.

در قرن بیستم طی دو جنگ جهانی، ایران به اشغال درآمد که حتی با وجود خاتمه جنگ، روسیه نه تنها مایل به ترک ایران نبوده بلکه در نبود دولت قوی در ایران به حمایت از نیروهای تجزیه‌طلب پرداخت. از سوی دیگر، پای بازیگر جدید (امریکا) به مناسبات سیاست در ایران باز شد که با حمایت از کودتای ۱۳۳۲ به عنوان نقطه آغازی شد که تا مقصد آمده است؛ شروع نقش مداخله‌گری امریکا در ایران با یادآوری مداوم این کودتا - علیه دولت مردمی ایران - نقطه‌ای شد که بعد از گذشت هفت دهه، روابط ایران پس‌انقلاب را نیز تحت‌الشعاع قرار می‌دهد و خاطره آن از بین نمی‌رود. بعد از انقلاب ۱۳۵۷ نیز تهدید عامل بیرونی همواره وجود داشت. برجسته‌ترین این تهدیدها، جنگ عراق علیه ایران است که بدون هیچ تضمین امنیتی، ایران خود را خودیار یافت؛ علاوه بر این، تهدید اسرائیل و موضوع هسته‌ای یادآور همان زخم تجاوز و اشغال تاریخی است که در حافظه ایران به عنوان ترس و اضطراب نقش بسته است.

بر این اساس، محیط بیرونی کلیدی‌ترین متغیر جهت اتخاذ دکترین‌های نظامی است. هنگامی که ترس از تهدیدات بیرونی وجود داشته باشد، دولت‌ها برای جلوگیری از هرگونه تجاوز و تهدید، به سمت ابزارهای بازدارندگی پیش خواهند رفت. ایران در همسایگی خود از شرق؛ با دو کشور افغانستان و پاکستان، از شمال؛ آذربایجان و ارمنستان، جنوب؛ مشکلات ارضی با کشورهای خلیج فارس، غرب؛ بی‌ثباتی‌ها و دولت‌های ضعیف و شکننده عربی و از همه مهم‌تر، تهدید اسرائیل دچار اضطراب است.

بنابراین «ترس» یک عنصر احساسی اصلی در جریان‌های فکری است که نباید نادیده انگاشته شود. از این منظر در وضعیت بازدارندگی، اگر قدرت‌های رقیب از منظر نظامی در تعادل با یکدیگر باشند، میزان احساس ناامنی و ترس کاهش می‌یابد. به طور خلاصه، اگر از منظر سیاست عاطفه به سیاست خارجی ایران بنگریم، گرایش و اقدامات گسترده نظامی کنونی، طبق مولفه‌های این سیاست قابل ارزیابی است. بر اساس گزارش آژانس اطلاعات دفاعی پنتاگون، قدرت نظامی ایران را بر اساس سه ستون می‌توان در نظر گرفت: موشک‌های بالستیک، نیروی دریایی و متحدان و بازوان بیرون از کشور. در این میان، موشک‌های بالستیک برجسته‌ترین استراتژی بازدارندگی است که در صورت پیشرفت پرتاب ماهواره می‌تواند به آزمایش فناوری‌های موشکی بالستیک قاره‌پیما دست یابد. نیروهای دریایی با استقرار در خلیج فارس و تنگه هرمز با هدف غلبه بر نیروهای خارجی، پلنفرم‌های بسیاری را در اختیار دارند. در بین نیروی خارج از مرز نیز سپاه قدس به عنوان اصلی‌ترین این نیروها، شبکه‌ای از بازوان وابسته به خود در منطقه (حزب الله، شیعیان عراق، حوثی‌ها، گروه‌های فلسطینی و حتی طالبان) را تشکیل داده است (DIA, 2019: 40-63). بدین ترتیب، متغیرهایی چون مجاورت سرزمینی، تمایلات و توانمندی‌های تهاجمی و اهداف تهدیدآمیز رقبا در مرزهای غربی ایران منجر به اتخاذ الگوهای امنیتی به منظور دفع تهدیدات ناشی از اهداف خصومت‌آمیز محور عبری-عربی-غربی شده است. بر همین اساس، ایران با دکترین‌های بازدارندگی و از طریق هم‌پیمانان غیر دولتی و راهبرد رو به جلو، سعی در خارج نگه داشتن تهدیدات از فضای سرزمینی خود است (Fathi et al, 2020: 296-298).

۳-۵. عشق و همدلی نسبت به جریان مقاومت

عشق و همدلی فقط یک تجربه خصوصی بین افراد نیست، بلکه همدلی یا فقدان آن، یکی از ویژگی‌های روابط در داخل و بین گروه‌ها و دولت‌ها (همسو) است. ارسطو معتقد بود که دوستی، روان‌کننده یک جامعه عادلانه است. همدلی، دوستی را ممکن می‌کند. در جایی که آنارشسیسم به عنوان یک سیستم خودیاری درک شود، نمی‌توان انتظار اعتماد داشت. در وضعیتی که گروه‌هایی در رابطه با ترس نسبت به یکدیگر وجود دارند، ایجاد همدلی بین رهبران و مردم در دولت‌ها دشوار خواهد بود. در مقابل، سیاست‌مداران ممکن است معتقد باشند و به مردم بگویند که کاهش موانع تجارت و مسافرت به نفع آنها است، یا دیگر نیازی به افزایش هزینه‌های نظامی معطوف به همسایگان‌شان نیست. ادراک و ایجاد علائق یک فرآیند احساسی است و به اندازه واقعیت مادی یا انگیزه قدرت با اهمیت به شمار می‌رود. با این حال، نقش بالقوه همدلی و محبت در سیاست جهانی عمیق و گسترده است. دیپلماسی، فرصتی برای

توسعه همدلی بین فردی و بین گروهی است. تعامل تجاری، ارتباطی و فرهنگی می‌تواند منجر به کاهش یا رفع موانع اقتصادی و سیاسی و تشکیل جوامع امنیتی شود که در نتیجه باعث افزایش همدلی و هم‌ذات‌پنداری می‌شود (Crawford, 2014: 549-550).

یک بعد ظلم‌ستیزی و مقاومت، ریشه در فرهنگ ایرانیان و روح ایرانی دارد که نمونه شاخص آن، شاهنامه فردوسی است که مناسب‌ترین اثر برای شناخت لایه‌های زیرین روح ایرانی به شمار می‌آید. شاهنامه یکی از متون حماسی سرشار از نبرد ایرانیان با متجاوزان و مقاومت در برابر آنها است که فردوسی ایرانیان را علاوه بر ایستادگی، به اتحاد و همدلی در مقابل عامل خارجی دعوت می‌کند. فردوسی که در زمان به قدرت رسیدن ترکان می‌زیست، همواره از حاکمیت «تورانیان» بر «ایرانیان» ناراضی بود و با این اثر، ایران را به ایستادگی، آزادی‌طلبی و دادگری حتی در مبارزه و ایستادگی فرا می‌خواند:

بیامد به یکسو ز پشت سپاه به پیش خداوند شد دادخواه
که‌ای برتر از دانش پارسا جهاندار و بر هر کسی پادشا
اگر نیستم من ستم یافته چو آهن به کوره درون تافته

نخواهم که پیروز باشم به جنگ نه بر دادگر بر کنم جای تنگ (Ferdowsi, 2001)

وجه دیگر عشق و محبت ایران به محور مقاومت در منطقه، نگاه به هویت‌های اسلامی - تاریخی بر اساس مؤلفه «دارالاسلام» و «دارالکفر» است. از این منظر، برخی از سرزمین‌ها در گذشته جزئی از دارالاسلام بودند که اینک در دارالکفر/ دارالحرب قرار گرفته‌اند. قسمت کثیری از ژئوپلیتیک جهان که در قلمرو دارالکفر قرار دارد و به شکل کشورهای مستقل یا جزئی از دارالحرب هستند، هویت آنها را به خود گرفته‌اند؛ در حالی که در گذشته دور و نزدیک هویت اسلامی داشتند. اسپانیا، پرتغال، بخش زیادی از اروپای شرقی و جمهوری‌های مسلمان‌نشین اتحاد جماهیر شوروی، بخش‌هایی از خاور دور و بخش‌هایی از چین جز دارالاسلام بودند (Mousavi and Daneshpour, 2007: 94). با این حال اکنون بسیاری از آنها در سیاست خارجی ایران ذیل قلمروی دارالاسلام تعریف نمی‌شوند، بلکه دارالاسلام بیشتر جنبه اعتقادی و ایدئولوژیکی دارد که با نگاه خدمت به «ایران» و «اسلام» هدف، حفظ آن سرزمین‌ها/ هویت‌ها است. بنابراین مرزهای امنیتی فراتر از مرزهای جغرافیایی در نظر گرفته می‌شود که در صورت حفظ یا شکست آنها ایران نیز تحت تأثیر قرار خواهد گرفت. بدین ترتیب از منظر مقام رهبری، محور مقاومت همواره عامل هویتی - تاریخی برای حفظ دارالاسلام به شمار می‌رفته است: «شکل‌گیری مقاومت در منطقه غرب آسیا در دهه‌های اخیر پر برکت‌ترین پدیده این منطقه بوده است.

کیان مقاومت بود که بخش‌های اشغال‌شده لبنان را از لوث وجود صهیونیست‌ها پاک کرد، عراق را از حلقوم آمریکا بیرون کشید، عراق را از شر داعش نجات داد، و به مدافعان سوری در برابر نقشه‌های آمریکا مدد رسانید. کیان مقاومت با تروریسم بین‌المللی مبارزه می‌کند، به مردم مقاوم یمن در جنگی که به آنها تحمیل شده یاری می‌رساند، با موجودیت غاصبان صهیونیست در فلسطین پنجه می‌افکند و به توفیق الهی آنها را به زانو در می‌آورد، و با تلاش مجاهدانه، مسئله قدس و فلسطین را در افکار عمومی جهان روزبه‌روز برجسته‌تر می‌کند. جمهوری اسلامی ایران حامی و طرف‌دار جبهه مقاومت است، حامی و طرف‌دار مقاومت فلسطین است؛ این را همواره گفته‌ایم و به آن عمل کرده و بر آن پای فشرده‌ایم» (Khamenei, 2022).

بدین ترتیب، همدلی ایران با محور مقاومت، علاوه بر فرهنگ ایرانی، ناشی از متغیر مذهبی- هویتی است که در تحلیل ادراک مقامات ایران نسبت به این جریان، هویت شیعی انقلاب اسلامی نقش برجسته در تعریف منافع، اهداف و راهبردهای سیاست خارجی ایران ایفا می‌کند. احساس ایرانیان به فرهنگ، باورها، ایدئولوژی و ارزش‌های شیعی از مهم‌ترین مسائل هویت‌بخش به انقلاب اسلامی و در نتیجه، جریان مقاومت محسوب و موجب برجسته شدن هویت شیعی در آن می‌شود. بر این اساس، روح ایرانی و فرهنگ شیعه نسبت به عدالت‌باوری، ظلم‌ستیزی، حمایت از مظلوم در ذیل عناصر بازتولید قدرت سیاسی در ایران به شمار می‌رود و جز پررنگ‌ترین عناصر زبان سیاسی مقاومت محسوب می‌شود. در ادراک تصمیم‌گیران جمهوری اسلامی، زبان سیاسی این جریان در هویت‌هایی که همسو با ایران هستند، برگ برنده‌ای برای ایستادگی در برابر رژیم‌های غیر قابل اعتماد است. بنابراین احساسات نه تنها در ارزیابی‌های کوتاه‌مدت نفوذ می‌کنند، بلکه در درک تاریخی که زیربنای ایده‌های بنیادی ما در مورد چگونگی کارکرد حوزه سیاست جهانی - و رویه روابط بین‌الملل - است، نفوذ می‌کنند. ایران با نگاه هویتی (خود/ دیگری) با تشکیل و حمایت از محور مقاومت به بی‌احترامی‌ها و تجاوزات تاریخی و بر لزوم رفع ترس و اضطراب‌هایی که نسبت به سایرین بی‌اعتماد است، پاسخ می‌دهد.

نتیجه‌گیری

ایده دخالت احساسات و عواطف در سیاست و سیاست خارجی ناشی از دوگانه عقل/ احساس بود که عواطف را در تقابل با عقل و عقلانیت قرار می‌داد. در این دیدگاه، عواطف بعد هیجانی و غیر منطقی بودند که مانع استدلال و قضاوت عقلانی می‌شدند. حتی در نگاه مثبت، احساسات، متغیر بی‌ربط با سیاست محسوب می‌شدند. در منفی‌ترین نگاه، این تلقی وجود داشت که عواطف، مواضع بی‌طرفانه

برای سیاست و نتایج سیاسی کارآمد را مختل می‌کنند و یا مانع آن می‌شوند. اما مطالعات اندیشمندان حوزه احساسات، در جهت مخالف این تصور، به این نتیجه رسیده‌اند که عواطف در همه ابعاد زندگی سیاسی، فرد سیاسی و بالتبع دولت‌ها وجود دارد. دولت‌ها با مراجعه به لایه‌های تجربه تاریخی، وجود احساس را در درک معاصرشان آشکار می‌کنند. گذشته، پایه‌ای را برای نسبت دادن، مرور خاطرات، و یا میراثی برای حافظه جمعی است که با رجوع به آن، ادراکات ایجاد می‌شود. در همین ارتباط، در مقاله حاضر تلاش کردیم سیاست خارجی ایران را از منظر «سیاست عاطفی» مورد بررسی قرار دهیم. در این راستا، با مراجعه به تاریخ و تجربه زیسته تاریخی ایران، حداقل پنج نوع احساس را شناسایی کردیم که ادراکات سیاست خارجی را ناشی از همین پنج عاطفه دانستیم: (۱) «اطمینان»؛ ایران با نگاه به تاریخ روابط با چین به نداشتن گذشته امپریالیستی این کشور در ایران استناد می‌کند و به گسترش و تعمیق روابط می‌اندیشد. (۲) «بی‌اعتمادی»؛ تجربه‌های تلخ تاریخی و آسیب‌های ناشی از روابط با آمریکا، گذشته زنده و فعالی است که حتی موضوعات معاصر به آن ارجاع داده می‌شود. (۳) «تردید»؛ دست‌اندازی و بی‌وفایی‌های تاریخی روابط با روسیه، مسئله پیچیده‌ای است که از یکسو هنوز در خاطره جمعی ایران حضور دارد. از سوی دیگر برای ایستادگی در برابر آمریکا، بازیگری مناسب به نظر می‌رسد. (۴) «ترس / ناامنی»؛ تجربه‌های مورد حمله واقع شدن، غارت، اشغال، نفوذ و جنگ در سراسر دوره تاریخی ایران و ترس از تکرار این تحقیرشدن‌ها و به چالش کشیدن تمامیت سرزمینی، اتخاذ دکترین‌های نظامی را موجب شده است. (۵) «عشق و همدلی»؛ مولفه‌های روح ایرانی و مذهب شیعی با اعتقاد به حق‌طلبی، ظلم‌ستیزی، ایستادگی در برابر ستم بیگانگان، عدالت‌باوری و طرفداری از مظلوم، محرک تشکیل و حمایت از محور مقاومت بوده است.

References

- Ahmadzadeh, A (2016), Iranian Sinology in the Light of Qajar Period Translations. *Foreign Relations History Quarterly*: Volume 17 - 18, Issue 68 – 69, Pages 209-228. [In Persian]
- Ariffin, Y., Coicaud, J. and Popovski, V. (2022), *Emotions in International Politics: Beyond Mainstream International Relations*, translated by mohammad soltaninegad and Narghes Hojati, Tehran: Abrar Moaser. [In Persian]
- Azari, A (1998), *History of Iran-China relations*. Publisher: Amir Kabir. [In Persian]
- Ferdowsi, Abulqasem (2001), *Ferdowsi's Shahnameh*. To effort of Parviz Atabaki. Publisher: Scientific and Cultural Publications. [In Persian]
- Bahrami, S. (2023). Conceptual Framework for Understanding the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran: The Dialectic of Fictitious Contexts and Realistic Possibilities. *World Politics*, 12(2), 63-91. doi: 10.22124/wp.2023.25088.3220 [In Persian]
- Fathi, M & Eivazi, M & Pirani, S (2020), The Position of Overseas Deterrence Strategy in the Defense-Security System of the Islamic Republic of Iran in West Asia. *World Politics A Quarterly Journal*, Volume 9, Issue 2, pages 265-303. [In Persian]
- Central Asia and the Caucasus Studies (2001), points of view regarding the withdrawal from the Gore-Chernomardin agreement. *Central Asia and the Caucasus Studies*: Volume 33, Pages 235-258. [In Persian]
- Claassen, C. (2016). Group Entitlement, Anger and Participation in Intergroup Violence. *British Journal of Political Science*, Volume 46, Issue 1, Pages 127-148.
- Crawford C. N (2014), Institutionalizing passion in world politics: fear and empathy. *International Theory*, Volume 6, Issue 3, Pages 535-557
- Defense Intelligence Agency (2019), *Iran Military Power: Ensuring Regime Survival and Securing Regional Dominance*. U.S. Government Publishing Office
- Dolan, T (2018), Emotions and Foreign Policy, *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, Available at <https://oxfordre.com/politics/display/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-417>
- Eslami, M & Papageorgiou, M (2021), *Iran's Relations with Russia and India: Under the American Sanctions*. Publisher: IndraStra Global
- Eslami, R., & Akbari, Z. (2022). Epistemic systems and protective belt of Iranian foreign policy. *International Relations Researches*, 12(2), 37-70. doi: 10.22034/irr.2022.168423.1375 [In Persian]
- Fatemejad, S. A. (2020). 'Emotional turn' in International Relations: a review on emotion-rationality link. *International Relations Researches*, Volume 10, Issue 1, Pages 7-34. [In Persian]
- Ghasemi, F (2016), a theoretical perspective on the design of Iran's foreign policy deterrence model. *Geopolitics Quarterly*: Volume 3, Issue1, Pages 97-127. [In Persian]
- Hall, T. (2015). *Emotional diplomacy*. Ithaca: Cornell University Press.
- Kajbaf, A & Dehghannejad, M & Cheraghchi, G(2018), The Study of Developments of Iran's Relations with Russia during Safavid Period. *Journal of Historical Researches*, Volume 10, Issue 1, Pages 1-18. [In Persian]
- Koschut, S (2022), *Emotion Discourse Analysis*, in Patrick A. Mello, Falk Ostermann (eds.), Routledge Handbook of Foreign Policy Analysis Methods, New York: Routledge.
- Mercer, J. (2006), Human nature and the first image: emotion in international politics. *Journal of International Relations and Development*, Volume 9, Issue 3, Pages 288–303.

- Moshirzadeh, H (2023), Raumatic Narratives Emotions and Foreign Policy: Theoretical Hypotheses on The Basis of Iranian Experiences. *Theoretical policy research*, Volume 32, Issue 17, Pages 77-106. [In Persian]
- Mousavi Bojnourdi, S M and Daneshpour, I (2006), jurisprudential examination of the limits of Dar al-Islam and Dar al-Kufr with an approach to Imam Khomeini's thought. *Matin Research Journal*: Volume 8, Issue 31, Pages 87-105. [In Persian]
- Ned Lebow, R (2013), The Role of Trust in International Relations. *Quarterly Global Asia*, Volume 8, Pages 16-23.
- Wheeler J. N (2009), Beyond Waltz's Nuclear World: More Trust May be Better. *International Relations*, Volume 23, Issue 3, Pages 428-445.
- Simbar, Reza & Malek Mohammadi, Leily (2019), Cycle of Trust in International Relations: Iran and the US. *World Politics A Quarterly Journal*, volume 7, Issue 4, Pages 7-39. [In Persian]
- Wong, S. (2015). Emotions and the communication of intentions in face to face diplomacy, *European Journal of International Relations*, Volume 22, Issue 1, Pages 144-167.
- Khamenei, Ali (29/05/2020), "Speech about Quds day" (29 April 2022). [In Persian] <https://farsi.khamenei.ir/keyword-content?id=11101>
- Khamenei, Ali (16/11/2020), "Speech on anniversary of Hajj Qassem Soleimani" (16 December 2020). [In Persian] <https://farsi.khamenei.ir/keyword-content?id=6618>
- Khamenei, Ali (26/10/2022), "Meeting with the Basijians" (26 November 2022). [In Persian] <https://farsi.khamenei.ir/keyword-content?id=6618>
- Khamenei, Ali (23/01/2016), "Meeting with the president of china" (23 January 2016). [In Persian] <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=32059>
- Wormuth, C. (2019) "Russia and China in The Middle East. Implications for The United States in an Era of Strategic Competition." Testimony Presented Before the House Foreign Affairs Subcommittee on Middle East, North Africa and International Terrorism, PP.1-8